مطالعه محتوای اطلاعاتی اقلام تعهدی اختیاری و غیر اختیاری سود عملیاتی در پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی

دکترفرهاد شاه ویسی*

دکتر کیومرث سهیلی **

امیر حمزه حیدریان ***

چکیده

فلسفه پیش‌بینی در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی، اتخاذ تصمیمات بهینه و مدیریت ریسک است. یکی از اصلی‌ترین اهداف سیستم حسابداری تأمین فصل مشترک نیاز اطلاعاتی گروه‌های مختلف استفاده‌کننده از اطلاعات به منظور پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی است. هدف اصلی از این تحقیق، مطالعه محتوای اطلاعاتی بخش عملیاتی صورت سود و زیان در پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی است. بدین صورت که، جریان‌های نقدی آتی پیش‌بینی شده می‌تواند در سنجش نقدینگی، ارزیابی توان واحد تجاری در ایفای به موقع تعهدات، پرداخت سود سهام و تأمین نیازهای نقدی مؤثر واقع شود. جامعه آماری تحقیق را شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران تشکیل داده، همچنین به منظور آزمون فرضیه‌های تحقیق با استفاده از قاعده غربالگری و در قلمرو زمانی تحقیق یعنی فاصله زمانی سال‌های ۱۳۹۰- ۱۳۸۵ تعداد ۱۱۶ شرکت انتخاب گردیده و به منظور تجزیه و تحلیل آماری فرضیه‌های تحقیق، از آزمون‌های آماری ضریب همبستگی و مدل رگرسیون خطی استفاده گردیده است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق بیانگر این است که اقلام تعهدی سود عملیاتی در پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی از محتوای اطلاعاتی برخوردار بوده و محتوای اطلاعاتی سود عملیاتی تفکیک شده به اجزای نقدی و تعهدی در مقایسه با رقم کلی سود عملیاتی، از قابلیت بهتری در پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی برخوردار است.

واژه‌های کلیدی: جریان وجه نقد عملیاتی، سود عملیاتی، اقلام تعهدی سود عملیاتی، اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی، اقلام تعهدی غیراختیاری سود عملیاتی

* استادیار حسابداری / دانشگاه رازی کرمانشاه

** دانشیار اقتصاد/ دانشگاه رازی کرمانشاه

*** دانشجوی کارشناسی ارشد حسابداری/ واحد علوم وتحقیقات کرمانشاه amir_۱۳۵۲۶۳@yahoo.com

مقدمه

برخی از فلاسفه معتقدند که آینده را نمی‌توان پیش‌بینی کرد بلکه باید آن را ساخت. از این رو، موفقیت در امر پیش‌بینی، نیازمند مداخله در شکل‌گیری واقعیت‌ها به نحو مطلوب است. پیش‌بینی عامل مهم و کلیدی در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی است. سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان، مدیریت و سایر گروه‌های مختلف استفاده‌کننده، در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی خود متکی به پیش‌بینی و انتظار هستند. از آنجا که پیش‌بینی افق آینده را ترسیم می‌کند، چارچوبی برای تصمیم‌گیری در میان ناشناخته‌ها پدید می‌آورد. بازار سرمایه نیز یک بازار ناشناخته محسوب و مهم‌ترین وظیفه آن، جذب سرمایه‌های پراکنده و تخصیص بهینه منابع مالی به فعالیت‌های اقتصادی است. این بازار در روند توسعه اقتصادی نقش مهم و مؤثری را ایفا و تنها مکانی است که می‌تواند زمینه تشکیل سرمایه را ایجاد و با عملکرد مطلوب خود منابع مالی مورد نیاز واحدهای تولیدی را تدارک دیده و امکانات لازم در انتقال وجوه حاصل از پس‌اندازهای مردم به فرصت‌های سرمایه‌گذاری را فراهم سازد. از طرف دیگر، بازار سرمایه در شکل یک بازار مالی محل تلاقی عرضه و تقاضای منابع مالی میان‌مدت و بلندمدت بوده و عرضه‌کنندگان سرمایه در این بازار را اغلب پس‌اندازکنندگان فردی، اشخاص حقوقی دارای پس‌انداز یا مازاد پولی، سازمان‌ها و مؤسسات اعتباری و دولت تشکیل می‌دهند. بورس اوراق بهادار یکی از ارکان اصلی بازار سرمایه است. منافعی که با انجام سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار عاید سرمایه‌گذاران می‌شود، در قالب سود پرداختی، افزایش قیمت سهام و یا هر دو، تجلی پیدا می‌کند. سود پرداختی، نتیجه فعالیت شرکت و تصمیمات متخذه توسط سطوح بالای مدیریت است و سهامداران نمی‌توانند دخالت و مشارکت مستقیم در ایجاد و یا افزایش آن داشته باشند، اما می‌توانند در مورد عوایدی که از افزایش قیمت نصیب آنان می‌گردد، تأثیر به مراتب بیشتری داشته باشند. تغییرات قیمت سهام در بورس اوراق بهادار یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد توجه هر سرمایه‌گذار است. سرمایه‌گذارانی که با اهداف بلندمدت سرمایه‌گذاری می‌کنند، به نوعی به قیمت سهم و تغییرات آن حساس و از خود واکنش نشان می‌دهند. تغییرات قیمت، یک منبع مهم اطلاعاتی و مؤثر در ارزیابی وضعیت بنگاه‌ها، ارزیابی تطبیقی با سایر واحدها، ارزیابی کارایی مدیران و از همه مهم‌تر، مؤثر بر تصمیمات سرمایه‌گذاران است. نوسانات قیمت سهام در تمامی بورس‌های اوراق بهادار، امری عادی و روزمره است (شاه ویسی، ۱۳۸۹).

وجه نقد و جریان وجه نقد برای شرکت به منزله خون برای بدن است و برای استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری به منظور تصمیم‌گیری اقتصادی نیز بسیار مهم و اساسی می‌باشد. هر چند تغییرات وجه نقد با مقایسه مانده آن در دو ترازنامه متوالی قابل اندازه‌گیری است؛ اما ترازنامه و صورت سود و زیان نمی‌توانند به تنهایی دلایل اصلی و کامل این تغییرات را بیان کنند. بنابراین، علاوه بر دو صورت مالی مذکور، نیاز به صورت مالی دیگری است که اطلاعات مربوط به جریان‌های ورودی و خروجی وجه نقد طی یک دوره را به صورت ناخالص گزارش کند. بعد از سال ۱۹۸۰ تدوین‌کنندگان

استانداردهای حسابداری در سراسر جهان شرکت‌ها را ملزم به گزارش صورت جریان وجه نقد نموده و الزامات بین‌المللی در زمینه گزارشگری وجه نقد باعث طرح مباحث زیادی در زمینه سودمندی اطلاعات جریان وجه نقد در بین قانونگذاران و دانشگاهیان شده است. نکته اساسی در این مباحث این است که، آیا اطلاعات صورت جریان وجه نقد، اطلاعاتی را که در سود مبتنی بر مبنای تعهدی وجود ندارد، ارائه می‌کند؟

در چارچوب نظری حسابداری مالی کشورهای مختلف، توجه خاصی به اهمیت جریان‌های نقدی و پیش‌بینی آن شده است. این تأکید تا حدی بوده که در اکثر کشورها این مهم به عنوان یکی از اهداف حسابداری و گزارشگری مالی تعریف شده است (امینی و همکاران، ۱۳۸۹).

اطلاعاتی که سیستم‌های حسابداری ارائه می‌کنند مربوط به گذشته است. از سوی دیگر، اکثر تصمیم‌های اقتصادی مستلزم پیش‌بینی و مربوط به آینده است. اطلاعات گذشته‌نگر به دست آمده از سیستم حسابداری، اساس و مبنایی برای پیش‌بینی آینده از سوی استفاده‌کنندگان است. استفاده‌کنندگان بالقوه اطلاعات مالی عموماً علاقه‌مند هستند، که توانایی واحد تجاری برای کسب جریان‌های نقدی مطلوب، برآورد کنند، زیرا شرکت‌ها برای سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان یک منبع وجه نقد به شکل سود سهام تلقی می‌شوند (هیات استانداردهای حسابداری مالی[1]، ۱۹۷۸).

بیان مسأله

وجوه نقد از منابع مهم و حیاتی هر واحد اقتصادی است. ایجاد توازن بین وجوه نقد موجود و نیازهای نقدی یکی از مهم‌ترین عوامل سلامت اقتصادی واحدهای تجاری و تداوم فعالیت آنهاست. پیش‌بینی جریان‌های نقدی یکی از مهم‌ترین علایق گروه‌های مختلف از جمله سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و تحلیلگران مالی است. از سوی دیگر، سرمایه‌گذاران و اعتباردهندگان برای اتخاذ تصمیمات اقتصادی به جریان‌های نقدی آتی واحدهای اقتصادی علاقه‌مندند. بدین دلیل که، اغلب مدل‌های ارزیابی اوراق بهادار یا روش‌های ارزیابی ارزش واحدهای اقتصادی، مبتنی بر جریان‌های نقدی آتی است (مدرس، ۱۳۸۲).

از دید درون‌سازمانی، توانایی پیش‌بینی نتایج فعالیت‌های آتی، خصوصاً جریان‌های نقدی، اداره امور را در کاراترین شکل خود امکان‌پذیر می‌سازد و به اتخاذ تصمیمات بهینه عملیاتی، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی منجر می‌شود. از دید برون‌سازمانی نیز، اطلاعات مربوط به جریان‌های نقدی عملیاتی مبنای مناسبی را برای تصمیم‌گیری‌های اقتصادی گروه‌های برون‌سازمانی فراهم می‌کند (مدرس، ۱۳۸۲).

امروزه سازمان‌های اقتصادی برای پیشبرد اهداف خود به شناسایی تک‌تک عوامل تأثیرگذار بر آن سازمان می‌پردازند. یکی از عواملی که می‌تواند نقش بسزایی در دستیابی به اهداف سازمانی داشته باشد، وجه نقد است و عدم برنامه‌ریزی در رابطه با آن می‌تواند مشکلات عدیده‌ای را برای یک واحد

اقتصـادی موجب شـود. تأکید چارچوب‌های نظری بر این اسـت که، به کارگیـری اقلام تعهدی در پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی نسبت به زمانی که تنها از جریان‌های نقدی جاری استفاده می‌شود، قابلیت پیش‌بینی را افزایش می‌دهد. براسـاس آنچه در مفاهیم چاچوب‌های نظری بیان شـده است جریان‌های نقدی به تنهایی نمی‌توانند پیش‌بینی‌کننده‌های خوبی باشند (امینی و همکاران، ۱۳۸۹).

سـود به عنوان ابزار پیش‌بینی برای تحلیلگران و سرمایه‌گذاران از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در بیانیه شماره یک هیات تدوین استانداردهای حسابداری مالی اشاره گردیده که:

«سـرمایه‌گذاران و اعطاکنندگان وام و اعتبار و سـایرین به ارزیابی دورنمای منطقی جریان نقدی واحـد تجاری علاقه‌مندند و غالباً سـود به دسـت آمـده را برای کمک به ارزیابی قدرت سـودآوری، پیش‌بینی سودهای آتی، برآورد ریسک اعطای اعتبار و سرمایه‌گذاری در واحد تجاری به کار می‌گیرند. به عبارت دیگر، نوعی ارتباط مفروض بین سود گزارش شده و جریان نقدی به طور اعم و از آن جمله سود نقدی توزیع شده بین سهامداران وجود دارد».

سـرمایه‌گذاران با استفاده از پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی، ارزش بازار هر واحد تجاری و ارزش بازار هر سهم عادی آن را برآورد می‌کنند. با توجه به انتظارات خود نسبت به فروش یا نگهداری سهام خود تصمیم‌گیری می‌نمایند.

بند ۱-۷ مفاهیم نظری گزارشگری مالی ایران (۱۳۸۶) اشاره می‌کند که، اتخاذ تصمیمات اقتصادی توسـط استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی، مسـتلزم ارزیابی توان واحد اقتصادی جهت ایجاد وجه نقد، زمان و قطعیت ایجاد آن است.

بند دوم استاندارد حسابداری شماره۲ ایران (۱۳۸۶) نیز اشاره می‌کند که اطلاعات تاریخی مربوط به جریان وجه نقد می‌تواند در قضاوت نسـبت بـه مبلغ، زمان و میزان اطمینان از تحقق جریان‌های وجه نقد آینده به استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی کمک کند.

پیش‌بینی جریان نقدی امر مهمی می‌باشـد که در بسیاری از تصمیمات اقتصادی مورد نیاز است. زیرا که جریان‌های نقدی نقـش مهمی را در تمامی تصمیم‌گیری‌های گروه‌هایی همچون تحلیلگران اوراق بهادار، اعتباردهندگان و مدیران ایفا می‌نماید. این گروه‌ها علاقه دارند که جریان‌های نقدی آتی شرکت را ارزیابی نموده و به واسطه آن به یک شاخص واضح و روشن از جریان‌های نقدی شرکت در آینده دسـت یابند. از سـوی دیگر، سود حسابداری و اجزای مربوط به آن از جمله اطلاعاتی محسوب می‌شود که در هنگام تصمیم‌گیری توسط افراد در نظر گرفته می‌شود. این رقم بر مبنای اقلام تعهدی محاسبه و شناسایی می‌شود (خواجوی و ناظمی، ۱۳۸۴).

صورت‌های مالی محصول اصلی سیستم گزارشگری مالی است. از دیرباز سود حسابداری به عنوان رقمی ارزنده در مجموعه صورت‌های مالی و به عنوان معیاری برای ارزیابی عملکرد شرکت و متعاقباً اتخاذ تصمیم‌های منطقی مورد توجه اسـتفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی، به ویژه سـرمایه‌گذاران بالفعل و بالقوه بوده اسـت. با پذیرش مبنای تعهدی برای محاسبه سود حسابداری می‌توان ادعا نمود

که، سود حسابداری از دو جزء نقدی و تعهدی تشکیل یافته است. هیات استانداردهای حسابداری مالی بر این باور است که، ارائه اطلاعات در خصوص سود و اجزای آن در مقایسه با جریان‌های نقدی عملیاتی شاخص بهتری در پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی است. اجزای سود (اقلام تعهدی و جریان‌های نقدی عملیاتی) اطلاعات مربوطی در پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی فراهم می‌کنند. از این رو، تفکیک سود به اجزای تعهدی و نقدی و مطالعه تأثیر هر یک از این اجزا بر پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی ضروری به نظر می‌رسد. به علاوه، از دیگر مسائل طرح شده در این حوزه این است که، آیا تفکیک اقلام تعهدی به اجزای تشکیل‌دهنده آن قادر به بهبود بخشیدن به توان توضیح‌دهندگی ارزش شرکت خواهد بود؟ تجزیه سود به دو بخش نقدی و تعهدی باعث کاهش میانگین خطای پیش‌بینی می‌شود، تقسیم بخش تعهدی سود نیز منجر به کاهش میانگین خطای پیش‌بینی می‌گردد. یکی از اهداف مهم گزارشگری مالی، ارائه اطلاعاتی مفید برای تصمیم‌گیری است. استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری براساس اطلاعات گزارش شده در صورت‌های مالی به ارزیابی سودآوری و پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی شرکت پرداخته و سپس با برقرار کردن ارتباط منطقی بین سودآوری و جریان‌های نقدی آتی، ارزش شرکت را ارزیابی و براساس این پیش‌بینی‌ها اتخاذ تصمیم می‌کنند.

گزارش سود و اجزای آن، هم در سیر پیشرفت تاریخی و هم در گزارشگری مالی همواره مورد توجه بوده و حسابداران حرفه‌ای، تحلیلگران مالی و محققان دانشگاهی اغلب با استفاده از اجزای سود فعلی به پیش‌بینی سودها و جریان‌های نقدی آتی می‌پردازند.

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه ۱: بین سود عملیاتی (تفکیک شده به اجزای نقدی و تعهدی) و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه ۲: بین اقلام تعهدی سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه ۳: بین اقلام تعهدی غیراختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

فرضیه ۴: بین اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

پیشینه پژوهش

بوئن و همکاران (۱۹۸۶) در تحقیق خود ارتباط بین سود و جریان‌های نقدی و مقایسه توانایی پیش‌بینی جریان‌های نقدی و سود جاری، برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی را بررسی نمودند.

متغیرهای مستقل آنان سود خالص به علاوه استهلاک، سرمایه در گردش حاصل از عملیات و جریان‌های نقدی عملیاتی گذشته بود. آنها از اقلام و اطلاعات گزارش‌های سالانه شرکت‌ها در یک نمونه محدود و کوچک استفاده کردند. یافته‌های پژوهش آنان نشان داد که، بر خلاف نظر هیات استانداردهای حسابداری مالی، جریان‌های نقدی نسبت به سود، برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی توانایی بیشتری دارد. البته عیب این مطالعه استفاده از نمونه کوچک بود.

فینگر[۲] (۱۹۹۴) در تحقیق خود با عنوان بررسی توانایی پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی با استفاده از مدل سری‌های زمانی نتیجه‌گیری نمود که، سود حسابداری نمی‌تواند بهتر از جریان‌های نقدی، جریان‌های نقدی آتی را پیش‌بینی کند. در کوتاه‌مدت، جریان‌های نقدی بهتر از سود کل، جریان‌های نقدی آتی را پیش‌بینی می‌کند اما در درازمدت، سودکل و جریان‌های نقدی به طور یکسان عمل می‌کنند.

لورک و همکاران (۲۰۰۹) در پژوهشی دیگر با عنوان، توانایی مدل‌های چندمتغیره را با تاکید بر نوع صنعت و حتی برای هر شرکت در پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی در بورس بهادار نیویورک و در طی دوره اولین فصل ۱۹۷۹ تا آخرین فصل ۱۹۹۱ دریافتند که، در مدل‌های چندمتغیره، علاوه بر سری زمانی جریان‌های نقدی، از اقلام تعهدی هم استفاده شده است. مدل جدید لورک و ویلینگر، جریان‌های نقدی را دقیق‌تر از مدل‌های قبل پیش‌بینی کرد.

بارث و همکاران (۲۰۰۲) در پژوهشی با استفاده از سه مدل رگرسیون، رابطه بین جریان‌های نقدی عملیاتی و سود تعهدی را بررسی کردند. متغیر مستقل مدل اول، سود عملیاتی و متغیرهای مستقل مدل دوم، جریان‌های نقدی عملیاتی و اقلام تعهدی بودند. در مدل جدید ارائه شده در این پژوهش، سود به اجزای نقدی و تعهدی شامل حساب‌های دریافتنی، موجودی‌ها، استهلاک دارایی‌های مشهود، استهلاک دارایی‌های نامشهود، حساب‌های پرداختنی و سایر اقلام تعهدی، تفکیک و نشان داده شد که تمام اقلام تعهدی مورد استفاده در مدل، به طور بااهمیتی در پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی مفید هستند.

دراک و همکاران[۳] (۲۰۰۷) نقش کیفیت افشا را در ارزشیابی صحیح اقلام تعهدی و جریان‌های نقدی عملیاتی را بررسی کردند. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آنان نشان داد که گمراه‌کنندگی ناشی از اقلام تعهدی متناسب با افزایش کیفیت افشا (زمانی که اطلاعات اقلام تعهدی همراه با اطلاعات جریان‌های نقدی ارائه و تحلیل شود) کاهش می‌یابد. همچنین، هر اندازه کیفیت افشا بیشتر شود، درک محتوای اطلاعاتی جریان‌های نقدی نیز صحیح‌تر خواهد شد.

هالیستر و همکاران[۴] (۲۰۰۸) با انجام آزمون‌های مقایسه‌ای در ۹ کشور دریافتند که اجزای تعهدی سود حسابداری، اطلاعات افزایشی در تشریح جریان‌های نقدی عملیاتی سال بعد فراهم می‌کند.

کردستانی (۱۳۷۴) توانایی سود برای پیش‌بینی جریان نقدی و سودهای آتی را مورد بررسی قرارداد. نتایج پژوهش کردستانی که از روش فینگر تبعیت می‌کرد نشان داد که هیچ یک از مدل‌ها

قادر نیست جریان‌های نقدی آتی را به گونه‌ای پیش‌بینی کند که به اقلام واقعی نزدیک باشد. اما به هر حال، سود حسابداری نسبت به جریان‌های نقدی یک پیش‌بینی کننده برتر است.

مدرس و دیانتی دیلمی (۱۳۸۲) در تحقیق خود کاربرد مدل سری زمانی چند متغیری را در پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی بررسی کردند. نتایج پژوهش آنان نشان داد که، مدل مبتنی بر جریان‌های نقدی، سود حسابداری و اقلام مربوط به دارایی‌ها و بدهی‌های جاری، مناسب‌ترین مدل موجود برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی است.

ثقفی و هاشمی (۱۳۸۳) در تحقیق خود با عنوان بررسی تحلیلی رابطه بین جریان‌های نقدی عملیاتی و اقلام تعهدی، ارایه مدل برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی نتیجه‌گیری نمودند که، استفاده همزمان از جریان‌های نقدی عملیاتی و اقلام تعهدی تفکیک شده، موجب پیش‌بینی دقیق‌تر جریان‌های نقدی عملیاتی می‌شود.

ثقفی و فدایی (۱۳۸۶) در تحقیق خود با عنوان گزینش مدلی کارآمد برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی براساس مقایسه مدل‌های مربوط در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران دریافتند که مدل‌های مبتنی بر اقلام تعهدی، نسبت به مدل‌هایی که تنها از جریان‌های نقدی استفاده می‌کنند، توانایی پیش‌بینی بیشتری دارند.

عرب مازار و صفرزاده (۱۳۸۶) در تحقیق خود با عنوان بررسی تفکیک سود در پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی نتیجه‌گیری نمودند که، اجزای سود، اطلاعات متفاوتی در خصوص جریان‌های نقدی آتی منعکس می‌نمایند. همچنین نشان دادند با تفکیک جزء تعهدی به اجزای بیشتر، توان توضیح‌دهندگی مدل در پیش‌بینی جریان‌های نقدی بهبود می‌یابد.

دستگیر و همکاران (۱۳۸۸) در تحقیق خود با عنوان بررسی توانایی پیش‌بینی جریانات نقدی آتی با استفاده از جریانات نقدی و مؤلفه‌های تعهدی سودهای گذشته نتیجه‌گیری نمودند که، متغیرهای جریانات نقدی گذشته و مؤلفه‌های تعهدی سودهای گذشته، توانایی پیش‌بینی جریانات نقدی آتی را دارند. همچنین نتایج مدل آنان نشان داد که، افزودن مؤلفه‌های تعهدی سود به مدل جریانات نقدی، قدرت پیش‌بینی این مدل را افزایش می‌دهد.

محمودآبادی و منصوری (۱۳۹۰) در تحقیق خود به بررسی نقش و تأثیر اقلام تعهدی اختیاری و غیراختیاری در پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی پرداختند و نتیجه‌گیری نمودند که، تفکیک متغیرهای اقلام تعهدی به اختیاری و غیراختیاری، توانایی پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی را ندارند.

روش پژوهش

این پژوهش، جزء تحقیقات توصیفی (شبه‌آزمایشی) طبقه‌بندی و روش آزمون فرضیه‌های پژوهش، از نوع تحلیل همبستگی است. طرح تحقیق مورد استفاده، طرح تحقیق پس رویدادی (از طریق اطلاعات گذشته) است و هر یک از فرضیه‌های پژوهش با استفاده از اطلاعات واقعی که بر مبنای

عملکـرد واقعـی بورس اوراق بهـادار تهران در طول دوره زمانی تحقیق حاصل شـده اسـت، آزمون گردیده‌اند. پژوهش به لحاظ هدف، پژوهشی کاربردی است که نتایج حاصل از آن می‌تواند برای طیف گسـترده‌ای شامل سـرمایه‌گذاران در بازارهای مالی، مسـئولان بورس اوراق بهادار، مدیران پرتفوی، سـهامداران، کارگزاران بورس اوراق بهادار، تحلیلگران مالی و محققان بازار سـرمایه به منظور فراهم نمودن فضای شـفاف اطلاعاتی، بهینه‌سـازی طراحی سبد سـهام، کمک به تصمیم‌گیری‌های بهینه سرمایه‌گذاری در بورس اوراق بهادار و فراهم نمودن افق‌های جدید مطالعاتی به کار گرفته شود.

جامعه آماری و نحوه انتخاب نمونه

جامعـه آماری این پژوهش را کلیه شـرکت‌های پذیرفته‌شـده در بورس اوراق بهـادار تهران در بر گرفته و شـرکت‌های مورد مطالعه جهت آزمون فرضیه‌های پژوهش بدین صورت انتخاب گردیده‌اند که، ابتدا کلیه شـرکت‌های پذیرفته‌شـده در بورس اوراق بهادار تهران در پایان سـال ۱۳۹۰ فهرست گردیده، سـپس از میان آنها شـرکت‌هایی انتخاب شده‌اند که، تمامی شرایط زیر را دارا و آن دسته از شـرکت‌های پذیرفته‌شـده در بورس اوراق بهادار تهران که این شـرایط را نداشته‌اند از جامعه آماری مورد مطالعه جهت استفاده از اطلاعات آماری آنها برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، حذف گردیده‌اند. در این پژوهش، از داده‌های شـرکت‌هایی اسـتفاده گردیده که تا پایان سـال ۱۳۸۴ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده و شرایط زیر را داشته‌اند:

۱. در طـی دوره زمانـی پژوهش (از ابتدای سـال ۱۳۸۵ تا پایان سـال ۱۳۹۰) جزء شـرکت‌های پذیرفته‌شده در تابلوی اصلی بورس اوراق بهادار تهران باشند.

۲. سال مالی شرکت منتهی به پایان اسفند ماه باشد.

۳. نوع فعالیت شرکت از نوع شرکت‌های سرمایه‌گذاری نباشد.

۴. وقفه معاملاتی بیش از ۶ ماه نداشته باشد.

۵. اطلاعات مالی شـرکت برای انجام این پژوهش در دوره زمانی ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰ به طور کامل در دسترس باشد.

متغیرهای پژوهش و نحوه محاسبه آنها

در این تحقیق جریان‌های نقدی عملیاتی آتی به عنوان متغیر وابسته و سود عملیاتی (تفکیک شده به اجزای نقدی و تعهدی)، اقلام تعهدی سـود عملیاتی، اقلام تعهدی اختیاری سـود عملیاتی و اقلام تعهدی غیر اختیاری سود عملیاتی نیز به عنوان متغیرهای مستقل تحقیق در نظر گرفته شده‌اند.

متغیرهای پژوهش به صورت زیر تعریف و محاسبه شده‌اند:

$CFO_{i,t}$ = جریان‌های نقدی عملیاتی (جزء نقدی سود عملیاتی) شرکت i در دوره t

$CFO_{i,t+1}$ = جریان‌های نقدی عملیاتی دوره آتی شرکت i

$EARN_{i,t}$ = سود عملیاتی شرکت i در دوره t

سودی که در نتیجه فعالیت‌های اصلی واحد تجاری عاید آن می‌شود را سود عملیاتی می‌نامند. به عبارت دیگر، مازاد درآمدهایی که از فعالیت‌های اصلی شرکت حاصل می‌شود، بر بهای تمام شده آن درآمدها را سود عملیاتی می‌گویند. یعنی سود قبل از اقلام غیرمترقبه، عملیات متوقف شده، اقلام استثنایی و غیر عملیاتی، سود عملیاتی است (کمیته تدوین استانداردهای حسابداری، ۱۳۸۶).

اطلاعات مربوط به سود عملیاتی هر شرکت از صورت سود و زیان استخراج شده و با توجه به ارزش دفتری دارایی‌ها همگن شده است.

$$EARN_{i,t} = \frac{TEARN_{i,t}}{TASSETS_{i,t}} \qquad (۱)$$

که در آن:

$TEARN_{i,t}$ = کل سود عملیاتی

$TASSETS_{i,t}$ = کل دارایی‌ها (ارزش دفتری کل دارایی‌ها)

ACCR = اقلام تعهدی (جزء غیر نقدی سود عملیاتی): اگر سود عملیاتی به دو بخش نقدی و غیرنقدی تفکیک شود، منظور از اقلام تعهدی بخش غیرنقدی سود عملیاتی است که از تفاوت سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی محاسبه و از طریق رابطه زیر به دست می‌آید:

$$ACCR = ERAN - CFO \qquad (۲)$$

اقلام تعهدی به ارقامی گفته می‌شود که، به عنوان انتقال‌دهنده وجوه نقد به زمانی دیگر، معرفی می‌شود. بدین معنی که، پرداخت‌ها و دریافت‌های نقدی به درستی در اقلام تعهدی ثبت شده، مندرج بوده و این موضوع موجب می‌شود که، این اقلام، واقعیت‌های اقتصادی شرکت را بهتر نشان دهند. همچنین اقلام تعهدی به دو گروه اختیاری و غیر اختیاری تقسیم می‌شوند (کمیته تدوین استانداردهای حسابداری، ۱۳۸۶).

NDAC = اقلام تعهدی غیر اختیاری: اقلام تعهدی غیر اختیاری تحت تأثیر شرایط بنیادی و اساسی محیطی و اقتصادی واحدهاست و مدیریت شرکت، توانایی دستکاری آن را ندارد و انتظار می‌رود نسبت به اقلام تعهدی اختیاری از ثبات بیشتری برخوردار باشد (فرانسیس، ۲۰۰۵).

این رقم از طریق رابطه زیر به دست می‌آید:

$$NDAC_{i,t} = E(ACCR_{i,t}) - ACCR_{i,t-1} \qquad (۳)$$

$$E(ACCRi,t) = \frac{\sum ACCR_{i,t-k}}{\sum REVi,t-k} .REVi,t \qquad (4$$

جایی که:

E (ACCR i، t) = پیش‌بینی اقلام تعهدی شرکت i در دوره t و k = 0,1,2

REV i، t= درآمد (فروش) شرکت i در دوره t

DAC = اقلام تعهدی اختیاری: اقلام تعهدی اختیاری اقلامی است که، از طرف مدیریت قابل دستکاری بوده و فرض می‌شود که، نسبت به اقلام تعهدی غیر اختیاری از ثبات کم‌تری برخوردار باشد (فرانسیس، ۲۰۰۵). این رقم از طریق رابطه زیر به دست می‌آید:

$$DAC_{i,t} = ACCR_{i,t} - E(ACCR_{i,t}) \quad (۵)$$

اطلاعات سود تعهدی از صورت سود و زیان و اطلاعات سود نقدی از صورت جریان وجوه نقد استخراج شده است.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش

آزمون فرضیه ۱

فرضیه اول: بین سود عملیاتی (تفکیک شده به اجزای نقدی و تعهدی) و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

در فرضیه اول توانایی سود عملیاتی برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی آزمون گردیده و در آزمون این فرضیه، سود کل به دو جزء نقدی و تعهدی تفکیک شده است. برای این منظور، فرضیه صفر و فرض مقابل آن به شرح زیر بیان شده است:

بین سود عملیاتی (تفکیک شده به اجزای نقدی و تعهدی) و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود ندارد. HO:

بین سود عملیاتی (تفکیک شده به اجزای نقدی و تعهدی) و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. H۱:

باتوجه به این‌که در جدول شماره۱، سطح معناداری (P-value) فرضیه ۱، کمتر از ۵٪ است لذا با سطح اطمینان ۹۵٪ فرض H ۱ پذیرفته می‌شود. یعنی بین متغیر مستقل (سود عملیاتی تفکیک‌شده به اجزای نقدی و تعهدی) و متغیر وابسته (جریان‌های نقدی آتی) رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.

ضریب تعیین مربوط به این فرضیه معادل ۰/۶۶۸ است که نشان می‌دهد خط رگرسیون معرف ۶۷ درصد از تغییرات جریان‌های نقدی آتی است. به عبارتی، سود عملیاتی تفکیک شده به اجزای نقدی و تعهدی می‌تواند ۶۷ درصد از تغییرات جریان‌های نقدی آتی را تشریح کند.

در آزمون فرضیه اول به تفکیک صنعت، نتایج به دست آمده در جدول شماره ۲ بیانگر این است که، بین کلیه صنایع، بجز صنعت دستگاه‌های برقی و سایر محصولات کانی غیرفلزی، همبستگی وجود دارد. در این میان، صنعت مواد و محصولات شیمیایی بیشتر از دیگر صنایع، تغییرات جریان‌های نقدی آتی را تشریح می‌کند.

مقدار آماره دوربین - واتسون جهت آزمون استقلال خطاها ۲/۴۲۵ است. از آنجایی که این عدد از

۲ بزرگ‌تر است بین جزء خطاهای مشاهده شده خود همبستگی وجود ندارد و می‌توان از رگرسیون استفاده کرد.

آماره‌ی t که توصیف کننده معنادار بودن ضریب همبستگی میان متغیر وابسته و متغیر مستقل است به ترتیب برای جریان نقدی و اقلام تعهدی ۳۶/۸۴۲ و ۱۳/۶۶۶ می‌باشد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است.

برای فرضیه اول، مدل رگرسیون زیر برآورد گردیده است:

$$CFO_{i,t+1} = \alpha + b_{cf}\ CFO_{i,t} + b_{accr}\ ACCR^{i,t} + U_{i,t} \qquad (6)$$

$U_{i,t}$ = عبارت خطا (جزء باقیمانده) مدل رگرسیون برای شرکت i در دوره t

که نتایج به دست آمده حاصل از برآورد رگرسیون، به صورت زیر می‌باشد:

$$CFO_{t+1} = 16432/407 + 1/069 + CFO_t\ 0/640 + (ACCR_t) \qquad (۷)$$

جدول شماره ۱: ارتباط بین سود عملیاتی (تفکیک شده به اجزای نقدی و تعهدی) و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی در سطح کل شرکت‌ها

متغیرها	مدل ۱			
	ضریب همبستگی (R)	آماره t	ضریب	P-value
مقدار ثابت	-	16433/407	1/124	0/262
CFO (جریان نقدعملیاتی)	0/945	1/069	36/842	0/000
ACCR (اقلام تعهدی)	0/350	0/640	13/666	0/000
آماره F	700/188			0/000
r^2 تعدیل شده	0/668			
دوربین- واتسون	2/425			

جدول شماره ۲: نتایج آزمون همبستگی فرضیه اول به تفکیک صنعت

صنعت	حجم نمونه	ضریب همبستگی (R)	R^2 تعدیل شده	P-value
خودرو و ساخت قطعات	۱۶	۰/۵۳۵	۰/۲۷۱	۰/۰۰۰
دستگاه‌های برقی	۵	۰/۴۴۵	۰/۱۳۸	۰/۰۵۱
سیمان، آهک و گچ	۹	۰/۸۶۳	۰/۷۳۴	۰/۰۰۰
مواد و محصولات شیمیایی	۱۴	۰/۹۰۵	۰/۸۱۵	۰/۰۰۰
غذایی بجز قند و شکر	۸	۰/۵۴۵	۰/۲۶۶	۰/۰۰۰
فلزات اساسی	۱۰	۰/۵۵۰	۰/۲۷۸	۰/۰۰۰
کاشی و سرامیک	۷	۰/۷۲۰	۰/۴۹۳	۰/۰۰۰
کانی‌های فلزی	۵	۰/۸۲۹	۰/۶۶۳	۰/۰۰۰
سایر محصولات کانی غیرفلزی	۵	۰/۴۳۸	۰/۱۳۲	۰/۰۵۷
مواد دارویی	۱۶	۰/۷۷۶	۰/۵۹۳	۰/۰۰۰

آزمون فرضیه ۲

فرضیه دوم: بین اقلام تعهدی سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

در این فرضیه، رابطه بین اقلام تعهدی سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی بررسی شده و بدین منظور فرضیه صفر و فرض مقابل آن به شرح زیر بیان شده است:

بین اقلام تعهدی سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود ندارد. :H_0

بین اقلام تعهدی سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. :H_1

همان طور که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌شود، سطح معناداری (P-value) فرضیه دوم کمتر از ۵٪ بوده، اما رابطه بین متغیر مستقل (اقلام تعهدی سود عملیاتی) و متغیر وابسته (جریان‌های نقدی عملیاتی آتی) منفی است. لذا، فرض H_0 در سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید گردیده و فرضیه تحقیق رد شده است.

نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم نشان‌دهنده رابطه منفی و معنادار بین اقلام تعهدی سود عملیاتی و جریان‌های نقدی آتی است. برای فرضیه دوم، مدل رگرسیون زیر برآورد شده است:

$$CFO_{i,t+1} = \alpha + b_{accr} ACCR_t + U_{i,t} \qquad (۸)$$

جدول شماره ۳: ارتباط بین اقلام تعهدی سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی در سطح کل شرکت‌ها

متغیرها	مدل ۲			
	ضریب همبستگی (R)	آماره t	ضریب	P-value
مقدار ثابت	-	236077/175	10/284	0/000
CFO (جریان نقد عملیاتی)	-0/143	-0/262	-3/815	0/000
r^2 تعدیل شده	0/019			
دوربین- واتسون	0/791			

جدول شماره ۴: نتایج آزمون همبستگی فرضیه دوم به تفکیک صنعت

صنعت	حجم نمونه	ضریب همبستگی (R)	r^2تعدیل شده	P-value
خودرو و ساخت قطعات	۱۶	-۰/۲۵۲	۰/۰۵۳	۰/۰۱۳
دستگاه‌های برقی	۵	-۰/۰۳	-۰/۰۳۵	۰/۸۷۵
سیمان، آهک و گچ	۹	-۰/۰۱۳	-۰/۰۱۹	۰/۹۲۸
مواد و محصولات شیمیایی	۱۴	-۰/۳۵۵	۰/۱۱۵	۰/۰۰۱
غذایی بجز قند و شکر	۸	۰/۵۴۰	۰/۲۷۷	۰/۰۰۰
فلزات اساسی	۱۰	-۰/۰۱۴	-۰/۰۱۷	۰/۹۱۳
کاشی و سرامیک	۷	-/۰۴۳	-۰/۰۲۳	۰/۷۸۸
کانی‌های فلزی	۵	۰/۲۶۹	۰/۰۳۹	۰/۱۵۱
سایر محصولات کانی غیرفلزی	۵	۰/۱۶۶	-۰/۰۰۷	۰/۳۸۱
مواد دارویی	۱۶	-۰/۴۷۱	۰/۲۱۳	۰/۰۰۰

آزمون فرضیه۳

فرضیه سوم: بین اقلام تعهدی غیر اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

در فرضیه سوم رابطه بین اقلام تعهدی غیر اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی، آتی بررسی شده و بدین منظور فرضیه صفر و فرض مقابل آن به شرح زیر بیان شده است:

بین اقلام تعهدی غیر اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود ندارد. : H_O

بین اقلام تعهدی غیر اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. : H_1

همان طور که در جدول شماره ۵ مشاهده می‌شود سطح معناداری (P-value) فرضیه ۳ بیشتر از ۵٪ می‌باشد بنابراین، با سطح اطمینان ۹۵٪ فرض H_O رد نمی‌شود. به عبارتی، نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم، بیانگر عدم توانایی اقلام تعهدی غیراختیاری سود عملیاتی (متغیر مستقل) برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی (متغیر وابسته) است. برای این فرضیه، مدل رگرسیون زیر برآورد شده است:

$$CFO_{i,t+1} = \alpha + b_{NDAC} NDAC_{i,t} + U_{i,t} \qquad (۹)$$

نتایج به دست آمده حاصل از برآورد رگرسیون، به صورت زیر می‌باشد:

$$CFO_{t+1} = 71301/379 + 0/112 (NDAC_t) \qquad (10)$$

جدول شماره ۵: ارتباط بین اقلام تعهدی غیر اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی در سطح کل شرکت‌ها

متغیرها	مدل ۳			
	ضریب همبستگی (R)	آماره t	ضریب	P-value
مقدار ثابت	-	71301/379	3/809	0/000
NDAC (اقلام تعهدی غیر اختیاری)	0/044	0/112	1/592	0/112
r^2 تعدیل شده	0/563			
دوربین- واتسون	2/411			

جدول شماره ۶: نتایج آزمون همبستگی فرضیه سوم به تفکیک صنعت

صنعت	حجم نمونه	ضریب همبستگی (R)	r۲تعدیل شده	P-value
خودرو و ساخت قطعات	۱۶	۰/۳۴۱	۰/۰۹۳	۰/۰۰۹
دستگاه‌های برقی	۵	۰/۴۶۲	۰/۱۴۱	۰/۰۷۲
سیمان، آهک و گچ	۹	۰/۸۲۹	۰/۶۷۲	۰/۰۰۰
مواد و محصولات شیمیایی	۱۴	۰/۸۷۴	۰/۷۵۶	۰/۰۰۰
غذایی بجز قند و شکر	۸	۰/۵۴۲	۰/۲۵۵	۰/۰۰۲
فلزات اساسی	۱۰	۰/۵۶۹	۰/۲۹۶	۰/۰۰۰
کاشی و سرامیک	۷	۰/۵۲۴	۰/۲۹۹	۰/۰۰۶
کانی‌های فلزی	۵	۰/۸۲۸	۰/۶۵۷	۰/۰۰۰
سایر محصولات کانی غیرفلزی	۵	۰/۳۲۵	۰/۰۲۴	۰/۲۹۴
مواد دارویی	۱۶	۰/۶۵۲	۰/۴۱۱	۰/۰۰۰

آزمون فرضیه ۴

فرضیه چهارم: بین اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

در فرضیه چهارم، رابطه بین اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، مورد بررسی قرار گرفته و بدین منظور فرضیه صفر و فرض مقابل آن به شرح زیر بیان شده است:

بین اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود ندارد: H_0

بین اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد: H_1

سطح معناداری (P-value) در جدول شماره ۷، کمتر از ۵٪ است لذا فرض H۱ با سطح اطمینان ۹۵٪ تأیید می‌گردد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه چهارم بیانگر توانایی اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی است. به عبارت دیگر، رابطه مثبت و معنادار بین متغیر مستقل (اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی) و متغیر وابسته (جریان‌های نقدی آتی) تأیید گردید.

ضریب تعیین تعدیل شده مربوط به این فرضیه، معادل ۰/۶۴۷ است که نشان می‌دهد خط

رگرسیون معرف ۶۵ درصد از تغییرات جریان‌های نقدی آتی است. به عبارت دیگر، اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی می‌تواند ۶۵ درصد از تغییرات جریان‌های نقدی آتی را تشریح کند. نتایج آزمون به تفکیک صنعت، در جدول شماره ۸، بیانگر این است که، بین کلیه صنایع، بجز صنایع دستگاه‌های برقی، غذایی بجز قند و شکر و سایر محصولات کانی غیرفلزی، همبستگی وجود دارد. صنعت مواد و محصولات شیمیایی، بیشتر از بقیه صنایع تغییرات جریان‌های نقدی آتی را تشریح می‌کند.

مقدار آماره دوربین - واتسون جهت آزمون استقلال ۲/۱۰۵ است. از آنجایی که این عدد از ۲ بزرگ‌تر است می‌توان گفت بین جزء خطاهای مشاهده شده خود همبستگی وجود ندارد.

آماره‌ی t که توصیف کننده معنادار بودن ارتباط میان متغیر وابسته و متغیر مستقل است به ترتیب برای جریان نقدی و اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی ۳۲/۴۲۳ و ۱۱/۸۵۳ می‌باشد که در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنادار است.

برای این فرضیه، مدل رگرسیون زیر برآورد شده است:

$$CFO_{i,t+1} = \alpha + b_{DAC} DAC_{i,t} + U_{i,t} \qquad (۱۱)$$

نتایج به دست آمده حاصل از برآورد رگرسیون، به صورت زیر می‌با شد:

$$CFO_{t+1} = 47606/368 + 0/826 (DAC_t) \qquad (۱۲)$$

جدول شماره ۷: ارتباط بین اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی در سطح کل شرکت‌ها

متغیرها	مدل ۴			
	ضریب همبستگی (R)	آماره t	ضریب	P-value
مقدار ثابت	-	47606/368	2/811	0/005
DAC (اقلام تعهدی اختیاری)	0/331	0/826	11/853	0/000
r^2 تعدیل شده	0/647			
دوربین- واتسون	2/105			

جدول شماره ۸: نتایج آزمون همبستگی فرضیه چهارم به تفکیک صنعت

صنعت	حجم نمونه	ضریب همبستگی (R)	تعدیل شده r^2	P-value
خودرو و ساخت قطعات	۱۶	۰/۵۴۱	۰/۲۷۵	۰/۰۰۰
دستگاه‌های برقی	۵	۰/۴۶۰	۰/۱۴۰	۰/۰۷۳
سیمان، آهک و گچ	۹	۰/۸۶۲	۰/۷۳۱	۰/۰۰۰
مواد و محصولات شیمیایی	۱۴	۰/۹۰۴	۰/۸۱۲	۰/۰۰۰
غذایی بجز قند و شکر	۸	۰/۳۲۱	۰/۰۵۵	۰/۱۳۳
فلزات اساسی	۱۰	۰/۵۱۱	۰/۲۲۹	۰/۰۰۱
کاشی و سرامیک	۷	۰/۵۲۱	۰/۲۲۶	۰/۰۰۶
کانی‌های فلزی	۵	۰/۸۰۹	۰/۶۲۴	۰/۰۰۰
سایر محصولات کانی غیرفلزی	۵	۰/۳۱۴	۰/۰۱۷	۰/۳۲۰
مواد دارویی	۱۶	۰/۶۷۱	۰/۴۳۶	۰/۰۰۰

نتیجه آزمون فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اول

«بین سود عملیاتی (تفکیک شده به اجزای نقدی و تعهدی) و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد».

نتیجه فرضیه اول نشان‌دهنده رابطه مثبت و معنادار بین سود عملیاتی تفکیک شده به اجزای نقدی و تعهدی با جریان‌های نقدی عملیاتی آتی است. نتایج آزمون فرضیه اول با نتایج پژوهش‌های بارث و همکاران (۲۰۰۲)، دیفاوند و هانگ (۲۰۰۳)، رین و همکاران (۲۰۰۶)، ثقفی و هاشمی (۱۳۸۳)، عرب مازار و صفرزاده (۱۳۸۶)، جنت رستمی (۱۳۷۸)، مدرس و محمدی (۱۳۸۸) سازگار است. براساس این نتایج تفکیک سود به دو جزء نقدی و تعهدی باعث بهبود توانایی پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی می‌شود.

فرضیه دوم

«بین اقلام تعهدی سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد».

نتیجه آزمون فرضیه دوم بیانگر وجود رابطه منفی و معنادار بین اقلام تعهدی سود عملیاتی و

جریان‌هـای نقدی عملیاتـی آتی بوده و مورد تأیید قـرار نگرفت. نتایج آزمون فرضیـه دوم با نتایج پژوهش بارث و همکاران (۲۰۰۱) سازگار نیست. اما این نتایج با نتایج پژوهش‌های، بوئن و همکاران (۱۹۸۶) و محمودآبـادی و منصـوری (۱۳۹۰) همخوانـی دارد. آنها در پژوهش خـود به این نتیجه رسیدند که اقلام تعهدی سود عملیاتی، توانایی تشریح تغییرات جریان‌های نقدی عملیاتی را ندارد.

فرضیه سوم

«بیـن اقلام تعهدی غیراختیاری سـود عملیاتی و جریان‌های نقـدی عملیاتی آتی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد».

رابطه مثبت و معنادار بین اقلام تعهدی غیر اختیاری سـود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتـی، در فرضیه سـوم مورد تایید قرار نگرفته اسـت. نتایج حاصل از فرضیه سـوم بـا نتایج پژوهش محمودآبادی و منصوری (۱۳۹۰) سازگار است. اما با نتایج پژوهش غلامعلی‌پور (۱۳۸۳) مغایرت دارد. وی معتقد اسـت که اقلام تعهدی غیر اختیاری معرف بخش با کیفیت اقلام تعهدی اسـت و توانایی بیشتری در تشریح رفتار سایر متغیرها دارد.

فرضیه چهارم

«بیـن اقـلام تعهدی اختیاری سـود عملیاتی و جریان‌هـای نقدی عملیاتی آتـی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد».

نتیجه فرضیه چهارم بیانگر وجود رابطه مثبت و معنادار بین اقلام تعهدی اختیاری سود عملیاتی و جریان‌های نقدی عملیاتی آتی است. این رابطه، یک رابطه، مثبت (مستقیم) است و بیانگر این مطلب اسـت که در صـورت افزایش اقلام تعهدی اختیاری، جریان‌های نقـدی عملیاتی آتی افزایش خواهد یافت و بالعکس. انتظار بر این اسـت که اقلام تعهدی اختیاری به دلیل قابلیت دسـتکاری، نسبت به اقـلام تعهـدی غیر اختیاری، کیفیت و توانایی کمتری در پیش‌بینی داشـته باشـند. نتایج حاصل از فرضیـه چهارم بـا نتایج بارث و همکاران (۲۰۰۲)، خدادادی و همکاران (۱۳۸۸) سازگاراسـت. اما با نتایـج پژوهش محمودآبادی و منصـوری (۱۳۹۰)، مغایرت دارد. آنها معتقدند اقلام تعهدی اختیاری توانایـی پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی را ندارند. دلیل این امر را می‌توان در ناکارایی بازار سرمایه و ضعف گزارشگری مالی در تهیه اطلاعات بهنگام عنوان کردند.

نتیجه‌گیری

ایـن پژوهش محتوای اطلاعاتی اقلام تعهدی سـود عملیاتی و اجزای آن در پیش‌بینی جریان‌های نقـدی آتی مورد مطالعه قرار گرفته اسـت. بـه منظور مطالعه محتوای اطلاعاتی اقلام تعهدی سـود عملیاتـی در پیش‌بینـی جریان‌هـای نقدی عملیاتی آتی، اجزای سـود به دو بخـش اقلام تعهدی و نقدی تقسـیم گردیده اسـت. اقلام تعهدی نیز به بخش‌های اختیاری و غیر اختیاری تقسیم گردیده و با اسـتفاده از ضرایب معنادار، برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی از مدل رگرسـیون استفاده و توان

پیش‌بینی مدل‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق، بیانگر این است که، با استفاده از سود عملیاتی و تفکیک آن به اجزای نقدی و تعهدی، می‌توان جریان‌های نقدی آتـی را پیش‌بینی نمود. همچنین پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی با اسـتفاده از جزء تعهدی سـود عملیاتـی (اقلام تعهدی) به تنهایی امکان‌پذیر نبوده و از دو جزء تقسـیمی اقلام تعهدی، تنها بخش اختیاری اقلام تعهدی توان پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی را دارا می‌باشد. اعتباردهندگان، برای برآورد توانایی مشتریان در ایجاد جریان‌های نقدی و سرمایه‌گذاران، برای پیش‌بینی جریان‌های نقـدی آتی و مدیران بـرای تصمیم‌گیری‌های مختلف نیازمند برآورد جریان‌های نقدی بوده و سـایر گروه‌های مختلف استفاده‌کننده از صورت‌های مالی نیز می‌توانند از نتایج این پژوهش بهره‌مند شوند.

محدودیت‌های تحقیق

در فرآینـد انجام تحقیق علمی، مجموعه شـرایط و مواردی وجـود دارد که خارج از کنترل محقق می‌باشـد امـا به طور بالقوه می‌تواند نتایج تحقیق را تحت تأثیـر قرار دهد. برخی از این محدودیت‌ها ذاتی و بعضی ناشـی از شرایط محیطی و محدودیت‌های زمانی تحقیق می‌باشد. اهم محدودیت‌هایی که به شـرح زیر آمده اسـت در اجرای این تحقیق وجود داشته و در تفسیر نتایج و تعمیم‌پذیری آن باید مورد توجه قرار گیرد:

- اقلام تعهدی اختیاری و غیر اختیاری سـود عملیاتـی تنها عوامل مؤثر در پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی قلمداد نشده و قطعا عوامل دیگری نیز می‌توانند در پیش‌بینی این جریان‌ها مؤثر باشند که در این تحقیق این عوامل ثابت فرض شده‌اند.

- تغییـر در نـرخ متغیرهای اقتصاد کلان همچون نرخ تـورم، ارز و بهره و اثر این تغییرات بر ارقام صورت‌های مالی محاسبه شده می‌تواند بر نتایج حاصل از تحقیق اثرگذار باشد.

اثرات ناشی از تفاوت در روش‌های حسابداری به‌کارگیری شده در اندازه‌گیری و گزارش رویدادهای مالی، می‌تواند بر نتایج تحقیق اثرگذار باشد، که تعدیلی بابت این تفاوت‌ها صورت نگرفته است.

پیشنهادهای کاربردی مبتنی بر یافته‌های تحقیق

- بـا توجه به این‌که فصل مشـترک نیاز اطلاعاتـی گروه‌های مختلف اسـتفاده‌کننده از اطلاعات حسابداری آگاهی از مبلغ، زمان بندی و ابهامات مربوط به جریان‌های نقدی آتی است لذا به گروه‌های مذکور توصیه می‌گردد که، در مدل تصمیم‌گیری‌های اقتصادی خود از اطلاعات مربوط به بخش سود عملیاتی صورت سود و زیان جهت پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی، استفاده کنند.

- با توجه به نتایج حاصل از تحقیق پیشـنهاد می‌گردد که، در تدوین اسـتانداردهای حسـابداری الزاماتی جهت افشـای تفصیلی اقلام تعهدی اختیاری لحـاظ گردد، تا از این طریق امکان پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی و اتخاذ تصمیمات اقتصادی منطقی‌تر برای سرمایه‌گذاران فراهم گردد.

منابع و مآخذ

الف) منابع فارسی

۱. آذر، عادل؛ مومنی، منصور (۱۳۸۹)؛ آمار و کاربرد آن در مدیریت، تهران، انتشارات سمت.

۲. ثقفی، علی؛ هاشمی، سیدعباس (۱۳۸۳)؛ «بررسی تحلیلی رابطه بین جریان‌های نقدی عملیاتی و اقلام تعهدی، ارایه مدل برای پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی»، فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، شماره ۳۸، دانشگاه تهران.

۳. دستگیر، محسن؛ خدادادی، ولی؛ جلیلی، امیر (۱۳۸۸)؛ «بررسی توانایی پیش‌بینی جریانات نقدی آتی با استفاده از جریانات نقدی و مؤلفه‌های تعهدی سودهای گذشته»، فصلنامه علمی پژوهشی تحقیقات حسابداری، شماره ۴، انجمن حسابداری ایران.

۴. عرب مازار، محمد (۱۳۷۴)؛ «محتوای فزاینده جریان‌های نقدی و تعهدی»، رساله دکتری؛ دانشگاه تهران.

۵. عرب مازار یزدی، محمد؛ صفرزاده، محمد حسین (۱۳۸۶)؛ «تفکیک سود و پیش‌بینی جریان‌های نقدی عملیاتی آتی»، فصلنامه بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، سال ۱۴، شماره ۴۹، دانشگاه تهران.

۵. کمیته فنی سازمان حسابرسی (۱۳۸۸)؛ «استانداردهای حسابداری»، تهران: سازمان حسابرسی، نشریه شماره ۱۶۰.

۶. مدرس، احمد؛ محمدی، امیر (۱۳۸۸)؛ «تفکیک جریان‌های نقدی و پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی»، فصلنامه بورس اوراق بهادار؛ شماره ۶.

ب) منابع غیر فارسی

7. Barth، M. E.، D. P. Cram، and K. K. Nelson (2002). «Accruals and the Prediction of Future Cash Flows»، The Accounting Review، vol. 76. pp. 27-58.

8. Bowen، R. M.، Burgstahler، D. and Lane، A. D (1986). «Evidence on The Relationships between Earnings and Various Measures of CashFlow»، The Accounting Review، Vol. 61، pp. 713-25.

9. Drake، M. S.، Myers، j.، and Linda M. (2007). «Disclosure quality and the Mispricing of Accruals and Cash Flow». ww. ssrn. com/so۱۳/papers. Abstract_ id=94 [23 june 2007].

10. FASB، «Recognitionand Measurement in Financial Statement of Business Enterprises»، Statement of Financial Accounting Concepts (1984)؛ 5.

11. Financial Accounting Standards Board (1978). «Objectives of FinancialReporting by Business Enterprises»، Statement of Financial Accounting

Concepts، no. 95، objectives of financial reporting by business enterprises. norwalk، CT: FASB.

12. Financial Accounting Standards Board (1978). «Objectives of Financial Reporting by Business Enterprises»، Statement of Financial Accounting Concepts، no. ۱، Stamford، CT: FASB.

13. Finger، C. A (1994). «The ability of earnings to predict future earnings and cash flow»، Journal of Accounting Research، vol. 32، no. 2، pp. 210.

14. Greenberg. R. R.، Johnson، G. L. and Ramesh، K (1986). «Earnings versus Cash Flows as Predictors of Fiuture Cash Flow Measures»، Journal of Accounting، Auditing and Finance، vol. 1، pp. 266-277.

15. Hollister، j.، Shoaf، v.، and Tully، g. (2008). «The Effect of Accounting Regime Characteristics on the Prediction of Future Cash Flows، an International Comparison.» International Business and Economics Research Journal، vol. 7,15-30.

16. Lorek، K. S. and G. L. Willinger (2008).» A Multivariate Time Series Prediction Model for Cash Flow Data «، The Accounting Review، vol. 71، pp. 81-102.

17. Sloan، R. (2002).» DO stock prices fully reflect information in accruals and cash flows about future earnings؟ «The Accounting Review، 289-315.

نام نویسندگان:

نام و نام خانوادگی: دکتر فرهاد شاه ویسی Dr. Farhad Shahveisi

رتبه علمی: استادیار Assiatant Professor

محل اشتغال: دانشگاه رازی کرمانشاه Razi University

نشانی: کرمانشاه – بلوار شهید بهشتی – دانشگاه رازی- دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی – گروه حسابداری – کد پستی ۶۷۱۴۶۷۳۱۷۵

تلفن: ۰۹۱۲۱۹۷۸۰۲۴ دورنگار: ۸۳۷۱۹۶۷- ۰۸۳۱

پست الکترونیکی: f. shahveisi@razi. ac. ir

نام و نام خانوادگی: دکتر کیومرث سهیلی Dr. Kiomars Sohaili

رتبه علمی: دانشیار Associate Professor

محل اشتغال: دانشگاه رازی کرمانشاه Razi University

نشانی: کرمانشاه – بلوار شهید بهشتی – دانشگاه رازی- دانشکده علوم اجتماعی و تربیتی – گروه اقتصاد – کد پستی ۶۷۱۴۶۷۳۱۷۵
تلفن: ۸۳۸۸۰۹۲- ۰۸۳۱ و ۰۹۱۸۸۳۱۱۷۷۵ دورنگار: ۸۳۸۸۰۹۲- ۰۸۳۱
پست الکترونیکی: qsoheily@yahoo. com

نام و نام خانوادگی: امیر حمزه حیدریان (نویسنده مسئول)
(Corresponding author) Amir Hamzeh Heydarian)
رتبه علمی: ------- Zihesab And Financial Manager
محل اشتغال: سازمان امور اقتصادی و دارایی استان کرمانشاه- ذیحساب و مدیر مالی Organization Of Economic Affairs And Finance
نشانی: کرمانشاه - چهارراه گلستان -کوی شهید معتمدی- نبش کوی شهید کرمی- آپارتمان سیروان - پلاک ۸۷ - واحد ۴
تلفن: ۸۳۵۸۱۹۷-۰۸۳۱ دورنگار: ۸۳۵۸۹۸۵ -۰۸۳۱
پست الکترونیکی: amir_۱۳۵۲۶۳ @ yahoo. com

پی نوشت:

1- FASB (Financial Accounting Standard Board)
2- Finger
3- Drake et al
4- Hollister et al